

Nr 231.

Av herr **Linderot**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om tryckta skrifter vid krig eller krigsfara.*

Av de olika förslag till fullmaktslagar som regeringen ställt riksdagen inför sedan storkrigets utbrott har intet mött större misstro än dess förslag om censur, införsel förbud och direkt utgivningsförbud mot periodiska skrifter. Dessa förslag kränker nämligen en gammal, grundlagsenligt tryggad ordning, som hävdar rätten att i skrift ge uttryck för enskildas och gruppers tankar även om dessa strider mot dem som hyllas av de för tillfället maktägande. I vårt lands historia har flera gånger tidigare motsvarande försök gjorts, vissa gånger med framgång. Och när dylika försök krönts med framgång har resultatet blivit ett despotiskt godtycke, ett undertryckande av all samhällskritik, ett tillstånd av mer eller mindre starkt statligt våld mot oppositionen, ett tillstånd som icke kunnat övervinnas på fredliga, reformatoriska vägar.

Tryckfrihet blott för regeringens anhängare?

Med dylika erfarenheter i minnet är det naturligt att tryckfriheten för alla upplysta och frihetsälskande människor blivit en ögonsten. Det är be-tecknande att justitieministern som känner detta i yttrandet till sitt nya censurförslag inte kunnat undgå att göra en chevaleresk bugning inför denna det fria ordets princip. »Tryckfriheten», säger han, »har i vårt land av ålder betraktats som en oumbärlig del av den medborgerliga friheten. I princip torde enighet råda om att tryckfriheten även vid krig och krigsfara bör i största möjliga utsträckning bevaras.» Följer man emellertid de närmare antydningarna om vilken tryckfrihet som överensstämmer med justitieministerns frihetsuppfattning och som bör bevaras även vid krig och krigsfara, så framgår det tydligt att den inte får rubba de härskandes cirklar, den skall vara »välsinnad» gentemot de maktägande, inte störa dess åtgärder. Det får alltså inte vara en oppositionens pressfrihet. Sådana som icke är beredda att svära på magisterns ord, som vågar hysa en avvikande mening om ändamålsenligheten i de härskandes åtgärder och politik kan tydligen inte påräkna någon tryckfrihet inom de gränser som regeringen uppdragit.

»Förutsättningar» som kan gälla redan nu.

Enligt proposition nr 253 skall censur och införsel förbud kunna genomföras vid »krig eller krigsfara». Formuleringen vid »krig eller krigsfara» är

kautschukartad. Uppenbarligen har vårt land under det nuvarande kriget vid flera än ett tillfälle befunnit sig i *krigsfara*. Lika visst är att det närmast är en omdömesfråga, huruvida icke vårt land även nu befinner sig i *krigsfara*. Censur och införsel förbud kan alltså för dem som anlägger betraktelsesättet att vårt land nu befinner sig i *krigsfara* omedelbart införas, därest riksdagen följer regeringens förslag.

I fråga om utgivningsförbud stadgas som förutsättning att riket befinner sig i krig. Denna definition är naturligtvis mera distinkt än det vaga »*krigsfara*». Men detta innebär inte att man kan acceptera ett sådant ingrepp mot det fria ordet som utgivningsförbudet innebär. Regeringens handhavande hittills av liknande fullmakter har tillfullo bevisat dess släktdrag med tidigare mot tryckfriheten fientliga regimer, dess enögda kontroll av vad som säges från vänstersidan i landets politiska liv och dess ovilja att bruka sina fullmakter till annat än represalier mot vänstern. Men även för dem som eventuellt ännu tror på regeringens demokratiska grundinställning bör medvetandet om att regeringar inte är evighetsskapelser och att regimer växlar vara tillräckligt för att man med yttersta misstro skall betrakta ringaste försök att fingra på de demokratiska fundamenten.

De reaktionära pressmännens granskningsnämnd.

Regeringen har försökt dämpa missnöjet med sin attack mot tryckfriheten genom att föreslå införandet av en s. k. *granskningsnämnd*. Denna skall bestå av sju av Konungen tillsatta personer, av vilka tre skall föreslås av de tidningsmannaaorganisationer som Konungen bestämmer och en skall föreslås av överbefälhavaren. Det blir denna granskningsnämnd som sedan skall tillsätta censorer. Detta arrangemang med en delvis av tidningsmannaaorganisationer tillsatt granskningsnämnd, som skall samarbeta med informationsstyrelsen, förmenas trygga samarbetet mellan pressen och regeringen och därmed utgöra ett korrektiv mot maktmissbruk. Härvidlag talar redan erfarenheterna sitt språk. Det är bekant att i de statliga förföljelserna mot kommunisternas press har en del av pressen varit direkt initiativtagare och ägare av vissa pressorgan direkta organisatörer av praktiska represalieåtgärder. Det är en del av den s. k. regeringstrogn pressen som utfört denna förberedande gärning till de senare statliga represalierna. Denna press har exempelvis inspirerat till transportförbudet och applåderat detsamma vid dess genomförande samt därefter direkt utpekat hur förbudet skulle praktiseras. Det är uppenbart, att vid sammansättningen av det nya granskningsorganet kommer i huvudsak samma intressen att representeras. Det är alltså den press, som stödjer regeringen och som direkt söker påverka, för övrigt med framgång, regeringens politik i önskad riktning, som skall bestämma över vilka tidningar som skall censureras och *vad* som skall censureras. Detta utgör icke en garant för tryckfriheten, men väl en garant för att tryckfriheten för oppositionen likvideras.

Informationsstyrelsen informerar blott vissa tidningar.

I detta sammanhang bör erfarenheten hittills ha något att säga. I fråga om informationsstyrelsens instruktioner heter det bl. a. att den skall »handhava ledningen av den särskilda informationsverksamhet» . . . som vid krig eller krigsfara erfordras »för att bereda allmänheten upplysning rörande statsmakternas åtgöranden och ändamålet därmed samt andra förhållanden av allmänt intresse samt att motverka utländsk opinionsbildning i för landet ogynnsam riktning» . . . »Om anledning därtill yppas, skall styrelsen vidta åtgärder i syfte att söka förebygga, att sådana framställningar i någon form lämnas allmänheten, som med hänsyn till landets politiska och militära läge icke böra offentliggöras. Styrelsen skall jämväl med råd och anvisningar bistå utgivare av tidningar och andra tryckalster . . .»

Hur fullföljes nu detta uppdrag som givits av riksdag och regering? Många tidningar klagat över informationsstyrelsens ständiga och nitiska råd och förmaningar. Vad däremot den kommunistiska pressen beträffar *försummar informationsstyrelsen helt att ge en enda anvisning, ett enda råd*. Det lär knappast förhålla sig så att informationsstyrelsen anser just denna press vara den enda, som icke behöver råd eller tips om vad som skadar respektive gagnar landet. Snarare har man ett intryck av att vederbörande med full avsikt uraktlåter att fullgöra sina skyldigheter gentemot statsmakterna när det gäller den kommunistiska pressen och föredrar att låta denna sona eventuell ovarsamhet, som i regel hittills föranletts av bristande information om vad som anses ömtåligt, med kvarstadsbeslut och hårda tryckfrihetsdomar. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte ingripit härvidlag. Även dess granskningsverksamhet förefaller att i vissa fall helt förbise möjligheten av att förhindra överträdelse av de gränser, som anses nödvändiga att upprätthålla. När exempelvis tidningen Ny Dag erhöll sina senaste tryckfrihetsåtal anmälades inte mindre än fyra nummer till åtal. De första numren låg minst en månad tillbaka i tiden innan beslut om åtal fattades. Något kvarstadsbeslut eller annan form av varning och ännu mindre någon anvisning från informationsstyrelsen hade inte givits. Ett dylikt handlings sätt blir lätt uppfattat som ett *beräknat godtycke*.

Med dessa erfarenheter i minnet kan man icke anse att en s. k. granskningsnämnd skulle utgöra någon garanti för objektivitet och saklighet vid bedömningarna av förutsättningar för ingripanden.

Nuvarande riksdag har avstått sin makt.

Bland förutsättningarna för lagens ikraftträdande ligger också en bestämmelse att riksdagens båda kamrar med vardera minst tre fjärdedelar majoritet skall ge sin anslutning. Med nuvarande likriktning av de stora partibildningarna, med den påtagliga ovilja mot kritik som präglar dagens styrande och med erfarenhet av det sätt, varpå dessa gjort en vrågbild av

innebörden i den enda organiserade oppositionen till vänster — kommunisternas politik och avsikter — lär regeringen inte för närvarande sakna förutsättningar att disponera det nödiga röstetalet. I en tid när känslan av respekt för friheten, av förståelse för ett brett demokratiskt inflytande över statsangelägenheterna, av tolerant förståelse för den öppna kritikens värde, övergivit de styrande, är därför varje steg bort från grundlagsfästa demokratiska principer en stor fara.

Motsvarar en auktoritär regims behov.

Förändringarna av vissa termer såsom »statsskickets omstörtande» i stället för »sambhällsordningens omstörtande» har knappast någon reell betydelse såsom en bestämdare definition. Termen »undergräva krigslydnaden» kan brukas mot ansträngningar utifrån i form av propaganda och förslag för att bereda manskapet demokratiska fri- och rättigheter. Bestämmelsen om nödig hänsyn till folkförsörjningen kan godtyckligt brukas mot exempelvis propaganda för att påverka arbetarna till större aktivitet för att försvara sina löner, liksom mot propaganda mot dem som i skrift vänder sig mot standardsänkningsspolitiken. Överhuvud taget är betingelserna för ingripanden i lagens anda så rikhaltiga att de kan tillfredsställa den mest auktoritära regerings krav på represalier mot även den allra tamaste opposition.

Det har redan från en del av den press som kommer att medverka i den praktiska utövningen av den makt som lagen ger mot oppositionen framställt krav på att censur så snart som möjligt skall tillgripas mot kommunistiska tidningar, samtidigt som man menar att borgerlig press av olika kulörer från nazistisk till socialdemokratisk skall ha full frihet att driva sin verksamhet. Tydligare kan det inte sägas vad de krafter, som i verkligheten varit pådrivande i denna attack mot tryckfriheten, innerst avser. Erfarenheterna har emellertid visat att åtgärder som från början riktats mot den radikala vänstern snart blir ett kampmedel också mot andra riktningar, t. o. m. mot sådana som mycket ivrigt pläderat för undantagsåtgärder mot vänsteroppositionen. Många av dem som påtog sig den motbjudande rollen av fångvaktare och domare mot den kommunistiska oppositionen i Tyskland, Frankrike och andra länder sitter nu i samma fångelser i precis samma belägenhet som kommunisterna.

Lagförslaget bör avisas.

Vi anser alltså denna lagstiftning vara ett direkt hot mot det »statsskick» som man säger sig vilja värna, då den blott jämnar vägen för de antidemokratiska reaktionära krafterna och möjliggör för dessa att sopa undan de sista resterna av demokratiska friheter i vårt land. Då vi vidare är övertygade om att pressens medverkan att icke bruka det fria ordet för skrivelser

som skadar strävandena att bevara landets självständighet och fred kan åstadkommas utan ansträngningar med de metoder som i många decenniers erfarenhet prövats och i grundlagen inskrivits, kan vi icke godta de skäl som angivits för nödvändigheten av denna lagstiftning.

Jag föreslår därför,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 253.

Stockholm i maj 1941.

Sven Linderot.